

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПАТРІОТИЧНИХ
ПОЧУТТІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Студентки 2 курсу МАПДПЗ
групи

Освітньої програми:

Початкова освіта.

Спеціальності 013 Початкова освіта

Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти магістра

Мілянської Альони Володимирівни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Любчак Людмила Володимирівна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис)(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
1.2. Виховання патріотичних почуттів молодших школярів як педагогічна проблема.....	
1.2 Огляд основних положень Концепції НУШ в контексті виховання у молодших школярів патріотичних почуттів	
1.3.Стан сформованості патріотичних почуттів учнів початкової школи	
Розділ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
2.1. Використання потенціалу навчальних предметів у формуванні патріотичних почуттів молодших школярів	
2.2. Формування патріотичних почуттів молодших школярів засобами краєзнавчого матеріалу.....	
2.3. Співпраця вчителя з батьками як необхідна умова виховання патріотичних почуттів молодших школярів.	
2.4.Рекомендації щодо створення сприятливого освітнього середовища в закладі освіти, як вимоги Концепції «Нова українська школа» (у вихованні патріотичних почуттів учнів початкової школи).....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Проблема патріотизму та патріотичного виховання молоді сьогодні набуває загальнодержавного масштабу. Це підтверджують державні документи: Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [4], Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді [29], Держаний стандарт початкової освіти [20], в яких визначені мета і основні завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота.

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Нові тенденції вітчизняного патріотичного виховання представлено у працях О. Вишневського, О. Губко, Є. Зеленова, П. Кононенка, О. Коркішко, В. Кузя, Ю. Руденка, В. Сипченка, Б. Ступарика, Б. Чижевського, К. Чорної, Г. Шевченко, Л. Штефан, П. Щербаня та ін.

Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується пильною увагою до проблеми виховання любові до своєї Батьківщини, відданості, готовності, служити на благо народу. Ці питання завжди займали чільне місце в теорії і практиці патріотичного виховання і є актуальними на сучасному етапі розвитку суспільства.

У сучасних умовах соціально-економічної, політичної, культурної нестабільності особливо велике значення має приділятися вихованню у підростаючого покоління патріотичних почуттів, любові до рідної землі, місця, де народився, людей, до самого себе, до своєї великої і малої Батьківщини. Гуманізація і демократизація навчально-виховного процесу як найважливіший напрям оновлення сучасної загальноосвітньої школи вимагає створення умов для розвитку творчих здібностей учнів, їх саморозвитку. Сьогодні, як ніколи, наша держава потребує освічених, моральних людей, які здатні самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим почуттям відповідальності за долю країни. Науковий фонд є свідченням особливої уваги і актуальності проблеми патріотичного виховання молодших школярів.

Отже, зростаюча актуальність проблеми, її теоретична та практична значущість зумовили вибір теми дослідження **«Виховання у молодших школярів патріотичних почуттів в умовах Нової української школи»**.

Об'єкт дослідження – процес патріотичного виховання молодших школярів.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи та прийоми виховання патріотичних почуттів молодших школярів.

Мета дослідження – на основі аналізу наукових джерел розробити рекомендації щодо виховання патріотичних почуттів молодших школярів.

Згідно з метою дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми в педагогічній теорії і практиці відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа».
2. Виокремити критерії, показники та рівні сформованості патріотичних почуттів молодших школярів.
3. Визначити стан сформованості патріотичних почуттів молодших школярів.

4. Розкрити практичні аспекти використання краєзнавчого матеріалу, потенціалу навчальних предметів, налагодження співпраці з батьками, створення сприятливого освітнього середовища у формуванні патріотичних почуттів молодших школярів.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у процесі дослідної роботи були застосовані такі **методи дослідження**:

1. Методи теоретичного рівня:

- аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури для з'ясування розвитку визначеної проблеми;

- вивчення та аналіз навчально-методичної літератури, педагогічного досвіду вчителів початкової школи щодо виховання патріотичних почуттів молодших школярів.

2. Методи емпіричного рівня:

- анкетування вчителів;
- спостереження за діяльністю вчителів та учнів; анкетування на основі авторської анкети, бесіда на основі прочитаного оповідання В.Сухомлинського «Деркач і кріт», спостереження під час виконання учнями проекту «Збережи рідний край сьогодні».

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі 3-А класу Загальноосвітнього навчально-виховного комплексу І-ІІІ ступенів «Школа-гімназія-дитячий садок» ім. В. Підгорбунського Козятинської міської ради.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження оприлюднені у виступах на науково-практичних конференціях:

- ІV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» Вінниця, 10-11 грудня 2020 року.

- Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Вінниця, 2021.
- V Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» Вінниця, 17-19 листопада 2021 року.

Результати дослідження висвітлені у **публікаціях**:

1. Мілянська Альона. Розвиток патріотичних почуттів молодших школярів засобами театрального мистецтва / А. Мілянська // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. – С. 538-541.

Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаної літератури (55 джерел), додатків. Основний зміст роботи викладений на 53 сторінках

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження виконані всі поставлені завдання. Аналіз наукових джерел та проведене емпіричне дослідження дозволяє зробити такі висновки.

На основі аналізу наукових джерел з'ясовано:

1. Проблема виховання патріотичних почуттів молодших школярів наразі залишається актуальною.

2. Серед причин, що перешкоджають ефективному формуванню патріотичних почуттів молодших школярів вбачаємо дві найсуттєвіші: відсутність патріотизму в багатьох родинах та відсутність такої якості, на жаль в багатьох вчителів початкової школи.

Беручи за основу ідеї та погляди вчених М. Боришевського, О. Вишневського, П. Ігнатенка, Л. Крицької, М. Стельмаховача виокремлено сутність патріотичних почуттів молодших школярів, що полягає в розвитку таких якостей: любов до рідного краю, мови, чемне ставлення до батьків та старших за віком осіб, повага до національних та державних символів, знання народних свят та родинних традицій та дотримання їх, дбайливе ставлення до національних та багатств рідного краю, інтерес до історії рідного краю та героїчного минулого країни.

Аналіз ключових положень Концепції «Нова українська школа» дозволяє стверджувати, що дотримання дитиноцентризму, партнерських стосунків між учасниками освітнього процесу, наскрізності процесу виховання, здійснення компетентнісного та проблемного підходів у формуванні патріотичних почуттів молодших школярів є необхідним і можливим. Проте, для того щоб реалізувати зазначені ідеї НУШ у вихованні патріотичних почуттів молодших школярів вчителю важливо постійно працювати над підвищенням рівня педагогічної майстерності, вдосконалювати навички реалізації особистісного підходу до кожної дитини, уміння реалізувати проблемний підхід в освітньому процесі та налагоджувати партнерські взаємостосунки з дітьми та батьками.

Виокремлено критерії, показники та рівні сформованості патріотичних почуттів молодших школярів. Зокрема, критерії сформованості патріотичних почуттів охоплюють: когнітивний (знання історії рідного краю, України, символів, народних традицій, звичаїв, повір'їв, прикмет, легенд, свят, колядок, щедрівок, колискових пісень, народних ігор та забав), емоційно-ціннісний (ставлення до родини, Батьківщини, рідної мови; здатність до співчуття та співпереживання до членів родини) та поведінковий (готовність до активних дій щодо збереження національних та багатств рідного краю). Рівень сформованості патріотичних почуттів за когнітивним критерієм визначали на основі анкетування за авторською анкетною, за емоційно-ціннісним критерієм на основі бесіди за оповіданням В.Сухомлинського «Деркач і кріт», поведінковий – на основі спостереження під час виконання учнями проекту «Збережи рідний край сьогодні».

Вивчення реального стану вихованості патріотичних почуттів молодших школярів здійснювалося на базі 3-А класу Загальноосвітнього навчально-виховного комплексу I-III ступенів «Школа-гімназія-дитячий садок» ім. В. Підгорбунського Козятинської міської ради.

Як свідчать результати проведеного емпіричного дослідження, переважна більшість учнів 3-А класу, які брали участь у дослідженні, а саме - 46,4% відносяться до середнього рівня патріотичних почуттів. Враховуючи стан російської агресії, в умовах якої наразі перебуває Україна, такий результат не можемо вважати задовільним, та вбачаємо необхідність пошуку шляхів вдосконалення форм, методів, прийомів виховання патріотичних почуттів молодших школярів. Деякі практичні аспекти такого вдосконалення розглянуто нами в другому розділі даної роботи

Другий розділ нашого дослідження присвячено розгляду можливостей використання потенціалу навчальних предметів у вихованні патріотичних почуттів молодших школярів, використання краснавчого матеріалу, налагодження ефективної співпраці з батьками у справі виховання досліджуваної якості та створення сприятливого освітнього середовища у закладі освіти.

Розглянуто потенціал навчальних предметів початкової школи під кутом реалізації вимог Нової української школи. Зазначено, що для ефективного його використання з метою формування патріотичних почуттів молодших школярів вчителю необхідно мати високий рівень патріотизму та високий рівень педагогічної майстерності, щоб засвоєння знань з даних предметів було ефективним з одного боку, та це не перешкоджало реалізувати одну з вимог НУШ – наскрізності процесу виховання, зокрема, патріотичних почуттів.

Доведено, що процесі проведення краєзнавчих екскурсій та використання краєзнавчого матеріалу загалом вдається сформувати просторові уявлення про Батьківщину, уявлення про національну і культурну своєрідність Батьківщини, яка з'являється перед нею в етнографічних образах рідного краю; часові уявлення про історичне минуле тих об'єктів, які оточують дитину (місто, село, край, країна). Також вдається таким чином переконати дитину у необхідності єдності всіх регіонів України, соборності українського суспільства. Це завдання прямо витікає із сучасних проблем українського суспільства й спрямовано на подолання його роз'єднаності. Ідея соборності України повинна сформуватись у дитини за допомогою взаємозв'язку послідовних понять: «особистість» → «сім'я» → «рідний край» → «Мала батьківщина» → «Велика Батьківщина». Таке почуття може дати тільки стійке й цілеспрямоване пізнання, яке виявляється в яскравих образах, що запам'ятовуються, і спрямоване на позитивне оцінювання свого міста, краю, країни. Патріотичні почуття тісно пов'язані із національною ідентифікацією - ототожненням себе з тією або іншою національною групою. Під час використання краєзнавчого матеріалу у виховному процесі вдається сформувати почуття любові до Батьківщини через ціннісне ставлення дитини до рідного краю.

Також важливими в процесі формування патріотичних почуттів молодших школярів є створення сприятливого освітнього середовища закладу освіти та співпраці з батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристотель. Політика // пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи, 2005. с. 293.
2. Артеменко Л.М. Специфіка патріотичного виховання молодших школярів у процесі краєзнавчої роботи. Педагогічна освіта на зламі століть: досвід минулого – погляд у майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю кафедри педагогіки (19-20 жовтня 2017р., м. Ніжин) / З заг. ред. Є.І.Коваленко. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. С.20-22.
3. Артеменко Л.М. Форми краєзнавчої роботи, спрямовані на виховання почуття патріотизму у молодших школярів. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції, присвяченої Дню початкової освіти, м. Ніжин, 19 жовтня 2018 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 18-21
4. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Світ виховання. 2007. № 1 (20). С. 23–34.
5. Бех І.Д. Вибрані наукові праці Виховання особистості. Чернівці: Букрек, 2015. 640 с.
6. Бібік Н.М. Я досліджую світ: підруч. 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2 частинах). Ч.1. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 120 с.
7. Великий тлумачний словник української мови (з дод. Допов. Та СД) уклад і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
8. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: навчально-методичний посібник / П.Р. Ігнатенко, В.Л. Поплужний, Н.І. Косарева, Л.В. Крицька. Київ: Інститут змісту і методів навчання, 1997. 252 с.
9. Богданова О.С., Калінін О.Д. Зміст і методика етичних бесід з молодшими школярами. М.: Просвещение, 1982. 160 с.

10. Волков Г.М. Етнопедagogіка: Учеб. для студ. середовищ. і вищ. пед. навч. закладів. М.: Видавничий центр «Академія», 1999. 168 с.
11. Волошин С. В., Квас О. В. Патріотичне виховання учнів початкової школи засобами музейної педагогіки : методичні рекомендації (на допомогу вчителю початкової школи). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2019. 82 с.
12. Гуцан Л.А. Гра як засіб виховання у молодших школярів позитивного ставлення до трудових традицій і звичаїв. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Тернопіль: Тернопільський державний педагогічний університет, 2002. №7. С. 24 – 29
13. Гегель Г.В. Соч.: в 9 т. Москва, 1967. Т.7. С.263.
14. Гуцан Л.А. Етнодизайн українських трудових традицій і звичаїв Початкова школа. 2003. № 6. С. 18 - 19.
15. Гуцан Л.А. Виховання в учнів молодшого шкільного віку позитивного ставлення до народних традицій в урочний та позаурочний час //Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Соціально - педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу”. Київ: РННЦ „ДІНІТ”, 2003. С. 187-191.
16. Гуцан Л.А. Ціннісні орієнтації молодших школярів - шляхи та засоби їх формування //Сучасні проблеми виховання і соціально-педагогічної реабілітації дітей: Збірник наукових праць Інституту проблем виховання АПН України. К.: Інститут проблем виховання, 2003. С. 71 – 78.
17. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 128 с.
18. Грошовенко О.П. Екологічна освіта і виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання за напрямом підготовки “Початкова освіта” / О.П.Грошовенко. Вінниця : Нілан ЛТД, 2017. 270 с.

- 19.Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства / В. Гнатюк // Світ виховання. 2004. № 1. С. 33–36.
- 20.Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>.
- 21.Демченко Е.П. Формирование креативной компетентности будущих педагогов в контексте подготовки к работе с одаренными детьми / Е.П.Демченко, И.Кепуле. Молодой ученый. – 2018. – 28-34.
- 22.Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність / П. І. Дроб'язко. К. : Академія, 2007. 184 с.
- 23.Джиббс Д., Бесінджер К., Фуллер Д. Моральна зрілість: діагностика розвитку соціоморальної рефлексії. Розвиток особистості. 1997. № 1.
- 24.Запорожець А. В. Вибрані психологічні праці. У 2х т. М.: Наука, 1986. 114 с.
- 25.Захарійчук М.Д. Українська мова: підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. Київ: Грамота, 2013. 176 с.
26. Захарійчук М. Д. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвітн. навч. закл. / М.Д. Захарійчук, А. І. Мовчун. Київ: Грамота, 2015. 192 с.
- 27.Каплуновська О. Сучасний погляд на патріотичне виховання. Дошкільне виховання. 2015. № 8. С. 8-10.
- 28.Кіт Г.Г. Народність – фундамент родинної педагогіки В.О. Сухомлинського. Реалізація ідей В.О.Сухомлинського в практиці роботи сучасних освітніх закладів: Збір-ник матеріалів регіональних педагогічних читань / Відп. за випуск: І.І.Козак, І.М.Лапшина, Л.В.Любчак. Вип. 9. Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. С. 7-12.
- 29.Колосова О. Родь громадянсько-правових цінностей у патріотичному вихованні старших дошкільників. Проблеми українського національного виховання: зб. наук. пр. / О.В. Абрамян та ін.; за ред. Надії

- Скотної та Марії Чепіль; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич: РВВ Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2013. 396 с.
30. Комарівська Н. Методичні аспекти застосування цікавої граматики на уроках рідної мови в початковій школі. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : збірник наукових праць / редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2014. Вип. 41. С. 46-51.
31. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді Міністерство освіти і науки України. URL: rnpri.edu.ua/ua/files/vr/knpvdm16062015.doc.
32. Кулішенко Л.А. Проблеми національного виховання у засобах масової інформації: Навчальний посібник. Суми: СумДУ, 2007. 173 с.
33. Константинов Н.А., Мединський Є.М. Історія педагогіки. М.: Просвещение, 1982. 445с
34. Красильник Ю.С. Патріотичне виховання військовослужбовців Збройних Сил України засобами української етнопедагогіки: Дис...канд..пед.наук. Київ, 2002 254 с.
35. Курган Г.І. Процес засвоєння моральних принципів і забезпечення моральності поведінки. Моральний вибір / Под ред. А. І. Титаренко М.: Педагогіка, 1980. С. 155-172.
36. Леонтович К.Ф. Стадії морального розвитку особистості, стиль поведінки і художній смак. Психологічні механізми регуляції соціальної поведінки / Под ред. М.І. Бобнева, Є.В. Шорохової. М.: Наука, 1979.
37. Лавріненко О. А. Педагогічна майстерність як базова концептуальна основа підготовки вчителя у вітчизняній педагогічній думці 60–70 рр. ХХ ст. Пост методика. 2008. № 2. С. 39-45, с. 28
38. Любчак Л.В. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з сім'ями учнів. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник

- матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД» 2015. С. 267-271.
39. Матюхіна Н.В. Михальчик Т.С. Психологія молодшого школяра. М.: Просвещение, 1976. 207 с.
40. Мартюк І. В. Національне виховання: теорія і методологія / І. В. Мартюк. К., 2005. 102 с.
41. Методика навчання української мови в початковій школі навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
42. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : додаток до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 “Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах” [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068->
43. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки
Режим доступу http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
44. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
45. Паршук С.М. Місце народної творчості у вихованні молодших школярів. Пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф., 10-11 жовтня 2002. Ч. 2. Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2002. Вип. 10. С. 55-59.

46. Паршук С.М. Розвиток мислення і мовлення молодших школярів засобами народних джерел. Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету: Зб. наук. пр. Вип. 3. Миколаїв: МДПУ, 2000. Т. 2. С. 44-54.
47. Прасол Д. В. Психологічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2015. № 2 (49), травень. С. 149-151.
48. Савченко О. Я. Літературне читання: підруч. для 2 кл. / О. Я Савченко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2012. 160 с.
49. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова. 3 кл. : підруч. для загальноосвіт. Навч. закл. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.
50. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова: підруч. для 4 класу загальноосвітн. навч. закл. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2016. 192 с.
51. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність : погляд на історію і сьогодення. Шлях освіти. 2010. № 2. С. 10
52. Сухомлинський В.А. Як виховати справжню людину. Київ, 1975. 273 р.
53. Хвостов А.А. Діагностика індивідуальної моралі: проблеми і перспективи. Розвиток особистості. 1998. № 3-4. С. 62-82.
54. Червінська І.Б. Методика виховної роботи в початковій школі: теорія і практика: навчально-методичний комплекс. [для студ. вищ. навч. закл.]. Івано-Франківськ: В-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.
55. Якобсон С.Г. Становлення психологічних механізмів етичної регуляції поведінки // Психологія формування і розвитку особистості / За ред. Л.І. Анциферова. М.: Просвещение, 1981.
56. Шкрєбтієнко Л.П. Наступність проблеми патріотичного виховання старших дошкільників та молодших школярів. Проблеми сучасного підручника. Збірник наукових праць за наук. Ред.. акад.. В.М.Мадзігона. Київ, 2010. Вип. № 1(10). с. 586-590.